

Sygn. akt V CSK 547/15

POSTANOWIENIE

Dnia 25 maja 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący)

SSN Dariusz Dończyk (sprawozdawca)

SSN Monika Koba

w sprawie z wniosku B. S. i B. S.
przy uczestnictwie T. Spółki Akcyjnej z siedzibą w K.
o ustanowienie służebności przesyłu,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 25 maja 2016 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawców
od postanowienia Sądu Okręgowego w W.
z dnia 21 maja 2015 r.,

1) oddała skargę kasacyjną;

**2) zasądza od wnioskodawców na rzecz uczestnika
postępowania kwotę 120 (sto dwadzieścia) zł tytułem zwrotu
kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 26 listopada 2013 r. Sąd Rejonowy w O., w sprawie z wniosku B. S. i B. S. ustanowił na rzecz uczestnika postępowania – T. S.A. służebność przesyłu na nieruchomości położonej w S., dla której to nieruchomości prowadzona jest księga wieczysta nr [...] dotyczącą przebiegu napowietrznej linii energetycznej średniego napięcia, zgodnie z opinią biegłego sądowego J. K. z 13 lipca 2012 r., która stanowi załącznik do postanowienia (pkt I); zasądził od T. solidarnie na rzecz B. S. i B. S. kwotę 6.700 zł tytułem jednorazowego wynagrodzenia za ustanowienie służebności opisanej w punkcie I. postanowienia płatną w terminie 14 dni od uprawomocnienia się orzeczenia z ustawowymi odsetkami w przypadku opóźnienia w płatności (pkt II) oraz orzekł o kosztach postępowania (pkt III).

Sąd ustalił, że wnioskodawcy są, na prawach wspólności małżeńskiej, współwłaścicielami nieruchomości położonej w S., stanowiącej działkę nr 167/4 o pow. 0,0997 ha, dla której Sąd Rejonowy w O. prowadzi księgę wieczystą KW [...]. Na nieruchomości wnioskodawców są posadowione urządzenia przesyłowe w postaci linii energetycznej średniego napięcia (20 kV) nr L-2194 oraz słupa energetycznego, stanowiące własność uczestnika – T. S.A. W dniu 15 grudnia 1989 r. H. R. i małżonkowie R. - ówcześni właściciele działek nr 167/1 i 167/2 - złożyli oświadczenia o wyrażeniu zgody na budowę linii energetycznej przebiegającej przez ich nieruchomości położonych w S., a polegającej na postawieniu słupa i podwieszeniu przewodów nad działkami, po starej trasie. Decyzją nr 78/90 z dnia 19 września 1990 r., udzielono Zakładowi Energetycznemu w W. pozwolenia na budowę sieci elektrycznej, średniego napięcia, budowy jednej stacji transformatorowej typu STSa - 20/250 w Z. oraz przebudowy (remontu) kapitalnego sieci elektrycznej 20 kV relacji O. – R. – S. – S. – B. – W. – Z. - S. W dniu 17 sierpnia 1991 r. dokonano odbioru remontowanego obiektu linii napowierzchniowej 20 kV S. – S. L - 2124; 2194 z odgałęzieniami.

Zakład Energetyczny W. Spółka Akcyjna, postanowieniem Sądu Rejonowego z dnia 17 czerwca 2004 r., został przekształcony w spółkę o nazwie E. Spółka Akcyjna. Postanowieniem Sądu Rejonowego z dnia 20 marca 2008 r.,

uczestnik zmienił nazwę na E. G.. Kolejnymi postanowieniami Sądu Rejonowego z dnia 31 grudnia 2008 r., 16 stycznia 2009 r. oraz 1 września 2011 r. Spółka zmieniła nazwę na T. Spółka Akcyjna.

Pismem z dnia 26 września 2011 r., wnioskodawcy wezwali T. S.A. do zapłaty wynagrodzenia z tytułu bezumownego korzystania z gruntu, unormowania stanu prawnego nieruchomości poprzez podpisanie stosownej umowy regulującej korzystanie z nieruchomości oraz zapłatę odszkodowania za utratę wartości gruntu - działki nr 167/4 położonej w obrębie S. i zawarcia umowy ustanowienia służebności przesyłu za wynagrodzeniem nie mniejszym niż 35.520 zł. W odpowiedzi wezwana Spółka wniosła o przesłanie jej stosownej dokumentacji, informując, iż brak dokumentów nie pozwala jej na analizę sytuacji formalno-prawnej oraz zajęcie oczekiwanego stanowiska.

Działka nr 167/4 objęta jest obowiązującym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, który wskazuje na dopuszczalne przyszłościowe przeznaczenie terenu działki. Realizacja zabudowy, w tym mieszkaniowej (np. rozbudowa istniejącego budynku mieszkalnego), jest dopuszczalna. Dopóki na terenie znajdującym się pod przewodami linii lub w niewielkiej odległości od przewodów nie zamierza się realizować obiektów budowlanych lub nie przewiduje się zagospodarowania terenu poprzez wykonanie wysokich nasadzeń (np. drzewa, wysokie krzewy), dopóty może być on wykorzystywany praktycznie bez ograniczeń, jeśli przestrzegane będą elementarne zasady ostrożności wynikające z tzw. zdrowego rozsądku.

Szerokość pasa technologicznego określono zgodnie z opinią dr. inż. M.S. na pas terenu szerokości 8 m. Powierzchnia pasa zajętego przez linie energetyczne (w rzucie pod liniami energetycznymi) wynosi na działce 167/4 am 2 - 0,0122 ha, a na działce 167/4 wynosi 0,0289 ha. Na działce 167/4 posadowiony jest słup energetyczny trójnożny.

Sąd Rejonowy uznał za niezasadny podniesiony przez uczestnika postępowania zarzut zasiedzenia służebności przesyłu. Linia przebiegająca przez działkę wnioskodawców poprowadzona została po „starym śladzie” związanym z tzw. linią poniemiecką. Linia elektroenergetyczna przebiegająca nad

nieruchomością wnioskodawców wchodziła w skład przedsiębiorstwa prowadzonego przez poprzedników prawnych uczestnika postępowania, którym do 1993 r. było przedsiębiorstwo państwowe. Jest to infrastruktura tzw. „poniemiecka” z nieznanym rokiem budowy, ale wcześniejszym niż 1945 r. Zatem co najmniej od tej daty nad nieruchomością przebiega trwałe i widoczne urządzenie w postaci infrastruktury linii energetycznej. Jednocześnie nie wykazane zostało, aby nieruchomości te kiedykolwiek nie stanowiły własności Skarbu Państwa.

Zdaniem Sądu pierwszej instancji, nie można było przyjąć, by budowa nowej linii (objętej wnioskiem) była swego rodzaju kontynuacją stanu uprzedniego, co prowadziłoby do zasiedzenia służebności. Czynności (budowa linii „na nowo”) podjęte zostały w 1990 r. na podstawie decyzji. W zakresie tej inwestycji ówcześni właściciele nieruchomości wyrazili zgodę na czynności na ich terenie - tak w zakresie posadowienia słupa, jak i podwieszenia przewodów i ustawienia stacji transformatorowej słupowej. To, że zgoda ta dotyczyła przeprowadzenia przewodów „po starej trasie” samo w sobie nie niweczy jednak tego, iż strony zawarły swego rodzaju porozumienie co do inwestycji. To porozumienie powoduje, że ewentualny termin do zasiedzenia służebności biegnie od daty tej nowej inwestycji (przebudowy linii L-212), a nie od 1945 r. Ze względu na te okoliczności nie można było przyjąć, by od 1990 r. nastąpiło zasiedzenie służebności uzasadniające oddalenie wniosku o ustanowienie służebności. Przeprowadzony w latach 1990-1991 r. remont nie doprowadził bowiem do zmian w zakresie korzystania z nieruchomości wnioskodawców (składników infrastruktury elektroenergetycznej), które można uznać za rozpoczęcie posiadania odpowiadającego posiadaniu w ramach nowej (innej niż przed remontem) służebności gruntowej.

Ustalenie przebiegu służebności i ekwiwalentu za jej ustanowienie w kwocie 6.700 zł (art. 305 § 2 k.c.) nastąpiło z uwzględnieniem dowodu z opinii biegłych.

Postanowieniem z dnia 21 maja 2015 r., Sąd Okręgowy po rozpoznaniu apelacji wnioskodawców i uczestnika postępowania wniesionych od postanowienia Sądu Rejonowego zmienił zaskarżone orzeczenie w ten sposób, że wniosek oddalił, oddalił apelację wnioskodawców oraz rozstrzygnął o kosztach

postępowania.

Sąd drugiej instancji uznał za prawidłowe ustalenia Sądu pierwszej instancji. Dodatkowo ustalił, że nieruchomość obejmująca działkę nr 167 w S., wpisana została do księgi wieczystej nr [...] prowadzonej przez Sąd Rejonowy w O. w dniu 7 stycznia 1964 r. Wówczas właścicielem tej nieruchomości był J.H. i od tego czasu działka stała się własnością osób fizycznych. W wyniku kolejnych podziałów działki nr 167 powstała najpierw działka nr 167/2, a następnie m.in. działka nr 167/4, którą ostatecznie nabyli wnioskodawcy. Obecnie nieruchomość ta zapisana jest w księdze wieczystej nr [...]. Przebiegająca przez działkę wnioskodawców linia elektroenergetyczna średniego napięcia nr L-2194 została wybudowana przed sierpniem 1979 r., natomiast linia elektroenergetyczna średniego napięcia nr L-2125 została wybudowana w 1980 r. i włączona do sieci 30 maja 1980 r. Wówczas to słup jednożerdziowy zastąpiono słupem trójżerdziowym (wobec odprowadzenia bocznego odgałęzienia linii). Od tego czasu linię L-2194 oraz linię L-2125 stale eksploatowano, dokonując regularnie czynności konserwacyjnych i naprawczych. W okresie pomiędzy październikiem 1990 r. a marcem 1991 r. przeprowadzono remont linii L-212 z odgałęzieniami, a w trzecim kwartale 1991 r. przebudowano jeden z odcinków tej linii. W wyniku przeprowadzonych wówczas prac nie doszło do zmiany położenia oraz charakteru infrastruktury elektroenergetycznej położonej na działce nr 167/4 oraz zakresu korzystania z tej nieruchomości przez podmioty eksploatujące tę linię.

W dniu 15 grudnia 1989 r. ówcześni właściciele działek nr 167/1 i 167/2 wyrazili zgodę na przeprowadzenie na ich nieruchomości prac polegających na „podwieszeniu przewodów nad działką (po starej trasie)”, a właścicielka działki nr 167/1 nadto na „postawienie słupa”.

Uwzględniając dodatkowe ustalenia faktyczne, Sąd drugiej instancji uznał za zasadną apelację uczestnika postępowania opartą na zarzucie uzyskania przez niego prawa do korzystania z nieruchomości wnioskodawców przez zasiedzenie służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu.

Co najmniej od 7 stycznia 1964 r. działka nr 167 stanowiła własność prywatną, co umożliwiło rozpoczęcie po tej dacie biegu zasiedzenia służebności

gruntowej. Linia L-2194 istniała na nieruchomości należącej obecnie do wnioskodawców już sierpniu 1979 r. Ponadto miała ona przebieg zgodny z obecnie istniejącym. Była to linia o takim samym charakterze (przewody umieszczone nad powierzchnią gruntu, linia średniego napięcia). W wypadku działki nr 167/2 (z której wydzielono następnie działkę nr 167/4) doszło zatem jedynie do podwieszenia przewodów „po starej trasie”, czego nie można uznać za szerszą niż dotychczasowa ingerencję w prawo własności, a jedynie za czynność konserwacyjną, niezmieniającą charakteru dotychczasowego posiadania. Z tych przyczyn nie było podstaw do przyjęcia, że posiadanie służebności gruntowej na nieruchomości wnioskodawców rozpoczęło się w 1990 r. lub 1991 r. W wypadku linii L-2194 posiadanie to rozpoczęło się nie później niż w sierpniu 1979 r., natomiast w odniesieniu do linii L-2125 (której budowa skutkowała także wymianą słupa jednożerdziowego na trójżerdziowy) w dniu 30 maja 1980 r.

Instalacja elektroenergetyczna przebiegająca przez działkę wnioskodawców stanowi trwałe i widoczne urządzenie, o których mowa w art. 292 k.c. Od chwili wybudowania linia ta była stale eksploatowana, regularnie przeprowadzano przy niej także czynności konserwacyjno-naprawcze. Przesył energii elektrycznej przewodami przebiegającymi nad gruntem wnioskodawców odbywał się zatem systematycznie, przez cały okres eksploatacji sieci. Uwzględniając powyższe, jak również domniemanie wynikające z art. 340 k.c. Sąd Okręgowy przyjął, że posiadanie urządzeń przez uczestnika i jego poprzedników miało charakter ciągły od 1979 r. Władztwo wykonywane w ramach wykorzystywania sieci przesyłowej przebiegającej przez działkę wnioskodawców odpowiada przesłankom wymienionym w art. 352 k.c. Posiadanie wykonywane przez poprzedników uczestnika postępowania, związane z wieloletnim wykorzystywaniem na potrzeby przedsiębiorstwa trwałego i widocznego urządzenia, uznać należy za posiadanie w zakresie odpowiadającym treści służebności. Stąd też władztwo poprzedników uczestnika postępowania mogło prowadzić do zasiedzenia, w myśl art. 292 k.c. W trakcie eksploatacji linii dochodziło do przeniesienia posiadania spornej infrastruktury, bowiem każde kolejne przedsiębiorstwo przesyłowe dysponowało tymi urządzeniami po przekazaniu ich we władanie przez poprzednika.

Niezależnie od tego, czy do zasiedzenia służebności doszło na rzecz Skarbu

Państwa, czy też odpowiedniego przedsiębiorstwa państwowego (Zakładu Energetycznego W.), wskutek komercjalizacji i w efekcie sukcesji generalnej wszelkie prawa związane z państwowym przedsiębiorstwem odpowiedzialnym za przesył energii elektrycznej (w tym ograniczone prawa rzeczowe) przeszły na odpowiednią spółkę Skarbu Państwa, powstałą po zmianach ustrojowych. Zgodnie bowiem z art. 5 ust. 1 ustawy z dnia 5 lutego 1993 r. o przekształceniach własnościowych niektórych przedsiębiorstw państwowych o szczególnym znaczeniu dla gospodarki państwa (Dz.U. z 1993 r. Nr 16, poz. 69), spółka powstała w wyniku przekształcenia wstępuje we wszystkie prawa i obowiązki przekształconych przedsiębiorstw państwowych. Powołana ustawa, w myśl art. 1 ust. 1, znajdowała zastosowanie m.in. odnośnie do przedsiębiorstw państwowych, których działalność związana była z wytwarzaniem, zbytem i przesyłem energii elektrycznej (a więc także do Zakładu Energetycznego W.), przy czym, zgodnie z art. 2 ust. 1, przekształcenie następowało na zasadach i w trybie określonym w ustawie z dnia 13 lipca 1990 r. o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych (Dz.U. z 1990 r. Nr 51, poz. 298). Artykuł 8 ust. 1 ustawy o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych stanowił natomiast, że spółka powstała w wyniku przekształcenia przedsiębiorstwa państwowego wstępuje we wszystkie prawa i obowiązki przekształconego przedsiębiorstwa. Bez względu zatem na to, czy służebność o treści analogicznej do służebności przesyłu nabyłby przez zasiedzenie Skarb Państwa, czy też odpowiednie przedsiębiorstwo państwowe, ostatecznym beneficjentem tego prawa jest spółka akcyjna powstała w wyniku prywatyzacji.

Bieg zasiedzenia rozpoczął się nie później niż w chwili, w której obie biegnące przez nieruchomość należącą obecnie do wnioskodawców linie elektroenergetyczne zostały wybudowane i rozpoczęła się ich eksploatacja - tzn. najpóźniej w sierpniu 1979 r. dla linii L- 2194 oraz 30 maja 1980 r. dla linii L-2125 (kiedy to dokonano zmiany infrastruktury poprzez dobudowanie nowego odcinka sieci i posadowienie w miejsce słupa z pojedynczym wspornikiem słupa trójżerdziowego). Początek okresu zasiedzenia przypadał zatem na czas obowiązywania kodeksu cywilnego, który przewidywał wówczas dziesięcioletni okres zasiedzenia dla posiadacza w dobrej wierze i dwudziestoletni dla posiadacza w złej wierze. Termin ten został jednak wydłużony do lat dwudziestu (w dobrej

wierze) i trzydziestu (w złej wierze). Z dniem 1 października 1990 r. (a zatem w okresie biegu zasiedzenia przy uwzględnieniu złej wiary posiadacza służebności w chwili jej objęcia w posiadanie) weszła bowiem w życie nowelizacja Kodeksu cywilnego - wprowadzona ustawą z dnia 28 lipca 1990 r. (Dz. U. z 1990 r. Nr 55, poz. 321 ze zm.) - zmieniająca na niekorzyść posiadaczy dotychczasowe terminy zasiedzenia (z 10 na 20 lat i z 20 na 30 lat). Tym samym, do zasiedzenia służebności o treści odpowiadającej służebności przesytu przy założeniu dobrej wiary poprzednika prawnego uczestnika postępowania jako posiadacza doszłoby dla linii L-2194 w sierpniu 1999 r., zaś dla linii L-2125 najpóźniej w dniu 30 maja 2000 r. bądź dla linii L-2194 w sierpniu 2009 r., zaś dla linii L-2125 najpóźniej w dniu 30 maja 2010 r. przy założeniu istnienia złej wiary. W pierwszym przypadku nabycie służebności nastąpiłoby na rzecz spółki akcyjnej Zakład Energetyczny W. Spółka Akcyjna (poprzednika prawnego spółki „T.”), zaś w drugim bezpośrednio na rzecz uczestnika postępowania. W obu sytuacjach ostatecznym beneficjentem powstałego w ten sposób ograniczonego prawa rzeczowego jest natomiast „T.” S.A. Sukcesja praw i obowiązków pomiędzy państwowym przedsiębiorstwem energetycznym a poprzednikiem prawnym uczestnika postępowania wynika z powołanych ustaw o przekształceniach własnościowych niektórych przedsiębiorstw państwowych o szczególnym znaczeniu dla gospodarki państwa oraz o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych.

Sąd Okręgowy uznał także, iż brak jest podstaw do przyjęcia, by powstała w wyniku prywatyzacji państwowa spółka prawa handlowego nie mogła doliczyć okresu posiadania służebności w czasie, gdy trwałym i widocznym urządzeniem na cudzym gruncie władał Skarb Państwa (poprzez odpowiednie przedsiębiorstwo państwowe), bowiem wymóg przeniesienia posiadania (art. 176 § 1 k.c.) został spełniony.

Wniosek o ustanowienie służebności nadano w urzędzie pocztowym w dniu 23 listopada 2011 r., wobec czego nie mógł on przerwać biegu zasiedzenia.

Przyjmując zatem nabycie przez zasiedzenie służebności o treści odpowiadającej służebności przesytu, obciążającej prawo własności działki nr 167/4, w zakresie uprawnienia do eksploatacji spornej linii elektroenergetycznej,

Sąd drugiej instancji uznał, że uczestnik postępowania legitymuje się ograniczonym prawem rzeczowym, wykluczającym możliwość uwzględnienia wniosku o ustanowienie służebności przesyłu. Uczestnik postępowania jest bowiem następcą prawnym przedsiębiorstwa państwowego Zakład Energetyczny W. Zakład ten przekształcony został w jednoosobową spółkę Skarbu Państwa Zakład Energetyczny W. S.A. z dniem 12 lipca 1993 r. Następnie, w wyniku połączenia spółek (m.in. Zakładu Energetycznego W. S.A.), powstała spółka akcyjna „E.”, która zmieniła z kolei firmę na „T.” S. A. Tym samym „T.” S.A. legitymuje się prawem rzeczowym o treści odpowiadającej służebności wskazanej we wniosku. Z tych względów wniosek o ustanowienie służebności podlegał oddaleniu, zaś rozstrzygnięcie dotyczące wynagrodzenia za ustanowienie służebności uchyleniu. Przesądzało to również o bezzasadności apelacji wnioskodawców, która podlegała oddaleniu.

Postanowienie Sądu Okręgowego zostało zaskarżone skargą kasacyjną przez wnioskodawców, którzy w ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. zarzucili naruszenie przepisów:

- art. 285 § 2 k.c. poprzez jego pominięcie, co w konsekwencji doprowadziło do przyjęcia, iż w niniejszej sprawie doszło do zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu na rzecz uczestnika;
- art. 305¹ k.c. poprzez jego pominięcie, co w konsekwencji doprowadziło do przyjęcia, iż w niniejszej sprawie doszło do zasiedzenia służebności gruntowej odpowiadającej treści służebności przesyłu na rzecz uczestnika, a nadto poprzez brak określenia treści zasiedzanej służebności;
- art. 176 k.c. polegające na przyjęciu, iż istnieje możliwość doliczenia okresu posiadania służebności przesyłu przez Skarb Państwa w okresie do 1 lutego 1989 r. do okresu posiadania przez uczestnika postępowania i jego poprzedników prawnych.

W ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. zarzucili natomiast naruszenie przepisów postępowania poprzez nierozpoznanie sprawy co do istoty.

Powołując się na powyższe zarzuty, wnioskodawcy wnieśli o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398³ § 1 k.p.c., skargę kasacyjną strona może oprzeć na podstawach: naruszenia prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie (pkt 1) oraz naruszeniu przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy (pkt 2). Spełnienie tych wymagań skargi kasacyjnej następuje wtedy, gdy skarżący przytoczy konkretny przepis prawa materialnego lub procesowego naruszony przez sąd drugiej instancji oraz określi na czym polegało jego naruszenie. Nie spełnia tego kryterium zarzut wypełniający podstawę kasacyjną z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c., skoro skarżący nie wskazał żadnego przepisu prawa procesowego, który został naruszony przez sąd drugiej instancji, wskazując jedynie ogólnie, że nastąpiło naruszenie przepisów postępowania przez nierozpoznanie sprawy co do jej istoty.

Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod rozwagę nieważność postępowania (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). Z tego względu podlegają jedynie rozpoznaniu w postępowaniu kasacyjnym – poza zarzutem nieważności postępowania – tylko te zarzuty, które zostały podniesione w ramach poszczególnych podstaw kasacyjnych. Nie są zatem uwzględniane inne zarzuty, których skarżący nie wskazał w podstawach skargi kasacyjnej, chociażby zostały one wskazane w uzasadnieniu skargi kasacyjnej lub w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania. Mając na uwadze powyższe należy stwierdzić, że zarówno w uzasadnieniu podstaw skargi, jak również w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej podniesiono zarzuty, które nie znalazły odzwierciedlenia w zarzutach wskazanych w podstawach skargi kasacyjnej i z tej przyczyny nie mogły być one przedmiotem oceny w postępowaniu kasacyjnym.

Zarzuty naruszenia przepisów prawa materialnego uzasadnione zostały m.in. tym, że skarżący kwestionują zasadność stanowiska, według którego przed dniem wejścia w życie - z dniem 3 sierpnia 2008 r. - przepisów art. 305¹-305⁴ k.c. o służebności przesyłu istniała możliwość posiadania, a w konsekwencji także zasiedzenia służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu albo - po wejściu w życie tych przepisów - zasiedzenia służebności przesyłu z doliczeniem

okresu posiadania, przed dniem 3 sierpnia 2008 r., służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu. Tymczasem stanowisko, według którego przed wejściem w życie powołanych wyżej przepisów możliwe było posiadanie, a w konsekwencji także nabycie przez zasiedzenie służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu, ustanawianej nie na rzecz każdorazowego właściciela nieruchomości władnącej, lecz na rzecz przedsiębiorcy przesyłowego, jest przyjmowane jednolicie w orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. m.in. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2003 r., III CZP 79/02, OSNC 2003, nr 11, poz. 142, z dnia 7 października 2008 r., III CZP 89/08 BSN 2008, nr 10, s. 7, z dnia 27 czerwca 2013 r., III CZP 31/13, OSNC 2014, nr 2, poz. 11 i z dnia 22 maja 2013 r., III CZP 18/13, OSNC 2013, nr 12, poz. 139). Wbrew stanowisku skarżących, z treści przepisów wprowadzających do systemu prawa służebność przesyłu nie można wyprowadzić wniosku, że ustawodawca wyłączył możliwość istnienia w chwili wejścia w życie tych przepisów tytułów prawnych - wynikających, czy to z woli podmiotów prawa, czy też z mocy prawa - uprawniających do korzystania z cudzych nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści wprowadzonej służebności przesyłu, co jeszcze przed wejściem w życie przepisów o służebności przesyłu potwierdzało orzecznictwo (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 31 grudnia 1962 r., II CR 1006/62, nie publ., uchwała Sądu Najwyższego z dnia 30 sierpnia 1991 r., III CZP 73/91, OSNC 1992, nr 4, poz. 53, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2003 r., III CZP 79/02, OSNC 2003, nr 11, poz. 142, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 lipca 2008 r., III CSK 73/08, Rejent 2008, nr 7-8, s. 222 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 września 2006 r., II CSK 112/06, nr 19, str. 1016). W wielu powołanych wcześniej orzeczeniach uznano, co podziela Sąd Najwyższy w obecnym składzie, że przyjętemu rozwiązaniu nie sprzeciwiają się przepisy Konstytucji. Wejście w życie przepisów art. 305¹ – art. 305⁴ k.c. nie spowodowało bowiem istotnych zmian w sferze prawnej właścicieli nieruchomości, na których zlokalizowane są urządzenia przesyłowe, którzy także przed dniem 3 sierpnia 2008 r. musieli liczyć się z obciążeniem nieruchomości analogicznym prawem rzeczowym. Przyjęte rozwiązania dotyczące służebności przesyłu co do ich konstrukcji i celu potwierdzały, porządkowały i uszczegóławiały wcześniejsze rozwiązanie

wypracowane w orzecznictwie. Zatem sytuacja ta nie może być porównywalna ze skutkami wprowadzenia nowego prawa rzeczowego. Zarzutu naruszenia przepisów Konstytucji nie może uzasadniać także okoliczność braku powszechnej znajomości przyjmowanych w orzecznictwie rozwiązań dotyczących korzystania przez przedsiębiorstwa przesyłowe z urządzeń przesyłowych przed wprowadzeniem w 2008 r. przepisów o służebności przesyłu. Nie jest więc uzasadniony zarzut skarżących, że do chwili wejścia w życie przepisów o służebności przesyłu nie było możliwości nabycia przez zasiedzenie służebności odpowiadającej treści obecnej służebności przesyłu, a w konsekwencji, że podniesiony w sprawie zarzut nabycia służebności przesyłu, czy też służebności o treści odpowiadającej służebności przesyłu nie był przeszkodą do zastosowania w sprawie art. 305¹ k.c. przez ustanowienie takiej służebności na żądanie wnioskodawców.

Przyjętemu rozwiązaniu, zakładającemu możliwość posiadania przed dniem 3 sierpnia 2008 r. służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu, nie sprzeciwia się to, że w orzeczeniu dotyczącym nabycia przez zasiedzenie takiej służebności nie wskazuje się tak, jak w przypadku służebności gruntowej, nieruchomości władnącej. Jest to efektem odwołania się do pojęcia przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym i przyjęcia domniemania, że składnikiem przedsiębiorstwa przesyłowego jest zawsze taka nieruchomość. Brak określenia nieruchomości władnącej jest tylko technicznym uproszczeniem służącym przyspieszeniu postępowania i nie świadczy o braku wystąpienia przesłanki w postaci nieruchomości władnącej (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 września 2006 r., II CSK 112/06, z dnia 16 stycznia 2013 r., II CSK 289/12, z dnia 6 lutego 2013 r., V CSK 129/12, z dnia 14 czerwca 2013 r., V CSK 321/12, z dnia 18 września 2014 r. oraz z dnia 13 stycznia 2016 r., V CSK 224/15 - nie publ.). Z przytoczonych przyczyn nie jest zasadny zarzut naruszenia art. 285 § 2 k.c. - według którego służebność gruntowa może mieć jedynie na celu zwiększenie użyteczności nieruchomości władnącej lub jej oznaczonej części - przez jego pominięcie.

Ponieważ przedmiotem żądania zawartego we wniosku inicjującym postępowanie było ustanowienie służebności przesyłu na podstawie art. 305¹ – art. 305² k.c. podniesiony przez uczestnika postępowania i uwzględniony przez Sąd

drugiej instancji zarzut zasiedzenia służebności przesyłu (ewentualnie służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu) był jedynie przesłanką oddalenia wniosku. Uwzględniając ten zarzut, Sąd nie mógł w orzeczeniu orzec o treści ograniczonego prawa rzeczowego nabytego przez uczestnika postępowania (ewentualnie jego poprzednika prawnego) przez zasiedzenie. Natomiast z treści uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia wynika, że istniała tożsamość co do charakteru i zakresu prawa, którego dotyczył wniosek, z treścią prawa nabytego w drodze zasiedzenia przez uczestnika postępowania lub jego poprzednika prawnego. W szczególności dotyczyło to tożsamości urządzeń służących do przesyłu energii elektrycznej położonych na nieruchomości wnioskodawców, ich usytuowania na gruncie oraz sposobu i częstotliwości czynności podejmowanych w celu eksploatacji i konserwacji tych urządzeń. Nie można więc podzielić zasadności zarzutu naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 305¹ k.c. przez brak określenia treści nabytej w drodze zasiedzenia służebności.

Sąd Okręgowy dokonał analizy zasadności wniosku przy hipotetycznym założeniu istnienia u posiadacza służebności, tj. przedsiębiorstwa państwowego będącego poprzednikiem prawnym uczestnika postępowania, zarówno dobrej, jak i złej wiary. Przepis art. 176 § 1 k.c., który ma odpowiednie zastosowanie także do przeniesienia posiadania służebności, może mieć zastosowanie tylko wówczas, gdy do przeniesienia posiadania dochodzi jeszcze przed nabyciem służebności przez zasiedzenie. Sąd Okręgowy nie ograniczył się do stwierdzenia, że uczestnikowi postępowania przysługuje służebność na tej podstawie, że w trakcie biegu zasiedzenia tego prawa doszło do przeniesienia posiadania służebności, co uzasadniało zastosowanie art. 176 k.c. Wskazał bowiem alternatywnie, iż nabyte wcześniej przez inny podmiot prawo mogło przejść na uczestnika postępowania także w drodze sukcesji uniwersalnej, co oznacza, że w takim przypadku nie zastosował art. 176 k.c. Uściślając tę ocenę, gdyby przyjąć za skarżącymi, że do zasiedzenia służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu doszłoby na rzecz Skarbu Państwa przed dniem 1 lutego 1989 r. (dniem likwidacji zasady jednolitej własności państwowej), to wówczas nie miałby zastosowania art. 176 k.c. W takiej bowiem sytuacji ograniczone prawo rzeczowe na nieruchomości nabyłby z mocy prawa - przez zasiedzenie - Skarb Państwa w związku z obowiązywaniem

wyrażonej w art. 128 k.c. zasady jednolitej własności państwowej. Skutki prawne korzystania w ograniczonym zakresie z cudzej nieruchomości, odpowiadające treści służebności przesyłu, przez państwowe przedsiębiorstwo przesyłowe następowałyby do jednolitego funduszu własności państwowej, tj. na rzecz Skarbu Państwa (por. m.in. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 1991 r., III CZP 38/91, OSNC 1991, nr 10-12, poz. 118). W postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2014 r., IV CSK 252/13 (OSNC 2014, nr 11, poz. 117) wyjaśniono, że nabycie służebności zbliżonych do służebności przesyłu ma charakter pierwotny. Obrót tak nabytym prawem dopóki nie zostanie ujawnione w księdze wieczystej, dopóty nie wymaga wpisu o charakterze konstytutywnym. Każdy następca podmiotu, który zasiedział służebność nabywa ją już w sposób pochodny. Względy związane z charakterem tego rodzaju służebności, ich funkcjonalnym powiązaniem z działalnością przesyłową oznaczają, że dla ich przeniesienia wystarczające jest wykazanie przez nabywcę przymiotu przedsiębiorstwa przesyłowego i przejęcia całego lub zorganizowanej części dotychczasowego przedsiębiorstwa, przy czym czynności te nie muszą indywidualnie oznaczać przenoszonych służebności, względem których przedsiębiorstwo jest podmiotem władającym.

Dokonane w sprawie ustalenia dotyczące przekształceń podmiotowych przedsiębiorstw państwowych sektora energetycznego, w wyniku których obecny uczestnik postępowania korzysta w ograniczonym zakresie z nieruchomości wnioskodawców, potwierdzają, że warunki te zostały spełnione w odniesieniu do uczestnika postępowania, który jest następcą prawnym przedsiębiorstwa państwowego Zakład Energetyczny W. Nawet więc przy założeniu, iż w sprawie nie miałby zastosowania art. 176 k.c. - gdyby do zasiedzenia służebności podobnej do służebności przesyłu doszło na rzecz Skarbu Państwa - to tak nabyte, przed zniesieniem zasady jednolitej własności państwowej, ograniczone prawo rzeczowe, które pozostawało w zarządzie państwowego przedsiębiorstwa energetycznego z chwilą dokonania jego uwłaszczenia - co ostatecznie nastąpiło z dniem 7 stycznia 1991 r. na podstawie przepisu art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o zmianie ustawy o przedsiębiorstwach państwowych (Dz.U. z 1991 r. Nr 2, poz. 6) - przeszłoby na rzecz państwowego przedsiębiorstwa przesyłowego. Na tej bowiem podstawie na

przedsiębiorstwa państwowe przeszły te składniki mienia państwowego pozostające w jego dyspozycji (zarządzie), które w związku z likwidacją zasady jednolitej własności państwowej, nie przeszły na te przedsiębiorstwa na mocy art. 2 ustawy z 29 września 1990 r. o zmianie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości (Dz.U. Nr 79, poz. 464) (por. uchwała składu siedmiu sędziów – zasada prawna - z dnia 18 czerwca 1991 r., III CZP 38/91, OSNC 1991, nr 10-12, poz. 118 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2016 r., IV CSK 509/15 i IV CSK 510/15 - nie publ.). Tak nabyte prawo ostatecznie przeszłoby na rzecz uczestnika postępowania w drodze sukcesji uniwersalnej w związku ze zmianami przedsiębiorstw sektora energetycznego wynikającymi z ustawy z dnia 5 lutego 1993 r. o przekształceniach własnościowych niektórych przedsiębiorstw państwowych o szczególnym znaczeniu dla gospodarki państwa (Dz.U. Nr 16, poz. 69 ze zm.) oraz ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. - Prawo energetyczne (jedn. tekst: Dz.U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1504 ze zm.). Następstwem dokonanej na podstawie wskazanych aktów prawnych prywatyzacji państwowych przedsiębiorstw energetycznych było powstanie w miejsce tych przedsiębiorstw państwowych jednoosobowych spółek akcyjnych Skarbu Państwa, które wstępowały w ich prawa i obowiązki, wszelkie prawa majątkowe i niemajątkowe, była sukcesja uniwersalna częściowa. Skutek ten dotyczył wszystkich praw składających się na przedsiębiorstwo, choćby nie były wskazane w czynności (akcie administracyjnym) jako jego składniki, także jeśli strony nie uświadamiały sobie ich istnienia czy przynależności do przedsiębiorstwa. Przytoczone argumenty uzasadniają uznanie zarzutu naruszenia art. 176 k.c. za nieuzasadniony.

Z tych względów skarga kasacyjna podlegała oddaleniu na podstawie art. 398¹⁴ w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. O kosztach postępowania orzeczono na podstawie art. 530 § 3 w zw. z art. 391 § 1, art. 398²¹ w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. oraz przepisów § 12 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 2 ust. 2 i § 7 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (jedn. tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 490 ze zm.).

kc

db